

sabbnak is. Tapasztalatom szerint az „érintetlen“ talajról átszármazó ember szíve-
sebben elviseli a sima falat (érthető), mint a félig pallérozott városi, aki szükség-
szerűen színes gombát festet a falára. A város ízlésidomító hatása nyomán, a váro-
siasodás előrehaladtával a sima falon is elburjánzanak a festett gombák. Az azon-
ban már kár, hogy a legtöbb esetben itt be is fejeződik a városiasodás, függetlenül
attól, hogy az egyén a munkássá válás melyik szakaszába jutott el. Az illetősége
szerint városivá lett ember magatartásformája sem egyforma. Természetes. A skála
széles. Belefér a szerénység, a bumfordiság, a gőg, a rosszindulat, a hetvenkedés, a
„na most aztán megmutatom“ mentalitás. És a magatartásformák nem mindegyi-
kére lehet magyarázatot, mentséget találni. A pöffeszkedés, a magamutogatás, mely
az ugrásszerű anyagi fölemelkedés eredménye, nem a legjobb ajánlólevél az új
környezet rokonszenvének megszerzéséhez.

A beilleszkedés, az átváltás nem megy könnyen. Különösen nem, ha kettős.
Gyárakban, üzemekben ma már működnek munkalélektani laboratóriumok, me-
lyek igyekeznek könnyíteni a munkás, a dolgozó helyzetén, igyekeznek tisztázni
a hatás és visszahatás törvényszerűségeit, károsító tényezőit. Egy új lakónegyed,
melyben szép számban kapnak helyet az átprofilálódók, legalább annyi problémát
vet fel, mint az egyre komplexebbé váló gyárak, már ami az emberanyagot illeti.
Ennek ellenére nincs fórum, mely a lakótelepek (van úgy, hogy 50 ezer emberről
van szó) sajátos problémáival foglalkoznék. A falusi utca nem azonos a körúttal,
s a kertes ház volt lakója sem azonos összkomfortba költözött önmagával. Nem
ismerjük egymást; érdekes módon nem is törekszünk erre, eggyel szaporodott körü-
löttünk az ismeretlenek száma.

A városfejlesztésnek, a lakásprobléma megoldásának, a civilizációs igények
kielégítésének mai körülményeink között egyetlen megoldási módja a blokk. De az
emberben helyet kap egy bizonyos hiányérzet, melynek magyarázatát talán a na-
gyobb anyagi jólétben, a nagyobb szabadságban és egyre bővülő demokratizmu-
sunkban kell keresnünk. Mert lassan rájövünk arra, hogy nem elég a hűtőszekrény,
az autó és hogy így, ezekkel a kellékekkel együtt egy kicsit önmagunknak, de egy-
másnak is idegenek vagyunk az új lakásban, amelyet a régi otthonnal fölcseréltünk.

Hogy mi lenne a dolgunk? Cáfolni az említett tényt. Sikerül? Erre majd vála-
szol a holnap, a holnapután.

Kádár János

A fejlődő Zilah

Több mint három éve, hogy Zilah az új területi-közigazgatási felosztás eredmé-
nyeként megyeszékhely lett. Ez az esemény a város fejlődése szempontjából döntő
minőségi változások ütemét gyorsította meg. Az elmúlt időszak tapasztalata nem-
csak az új szervezési forma tökéletesebb voltát, hanem az adott lehetőségek minél
jobb kihasználásának szükségességét is igazolja. Ez viszont a mindennapi életben
végbemenő folyamatok alapos ismerete nélkül nem lehetséges.

Ha összehasonlítjuk az elmúlt két évtizedben végzett népszámlálások adatait, a lakosok számának állandó növekedését tapasztalhatjuk. Ez a növekedés inkább a természetes szaporulat, mint a bevándorlás eredménye. Csak az utóbbi két év mutat lényeges változást, amikor a városba érkezettek száma az elköltözöttek többszöröse. Ha alaposabban tanulmányozni akarjuk ezt a jelenséget, akkor okvetlen két részre kell osztanunk az elmúlt húsz esztendőt: a megéjsítés előtti és utáni időszakra.

A rendelkezésünkre álló adatok szerint 1948 és 1966 között a lakosok száma 25,8%-kal emelkedett, ami általában megfelel az 1930—1948 közötti ütemnek. Ezzel szemben az elmúlt három évben további 12%-os növekedést tapasztalunk, s ez kétségtelenül szoros összefüggésben van a város megyeszékhely-jellegével. Ezt még nem annyira a fejlődő ipar, mint a kibővült közigazgatás és a gyors ütemű építkezések eredményezték. Mivel az elkövetkező 2—3 évben két további jelentős ipari létesítmény is épül Zilahon, a lakosság egyre gyorsabb növekedésére számíthatunk.

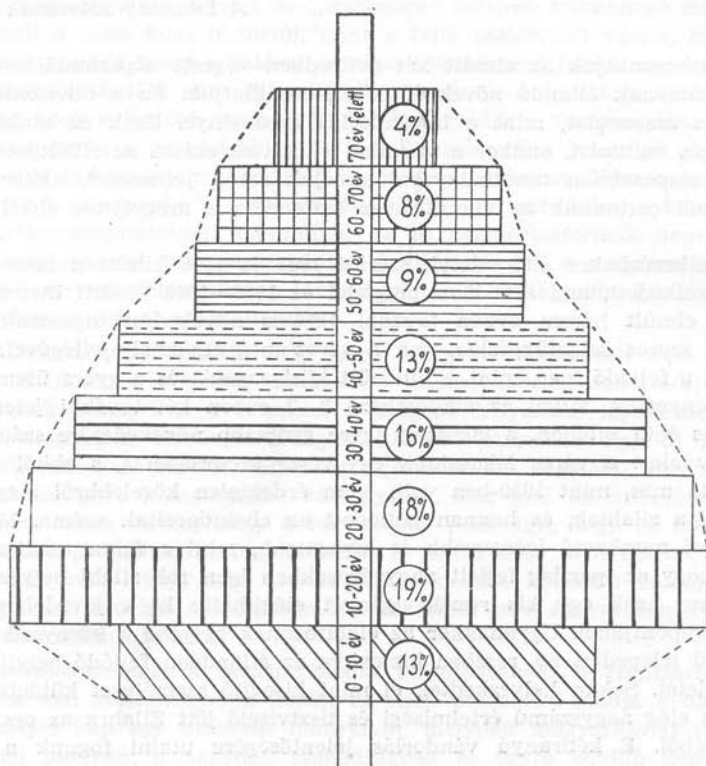
Húsz év alatt a város lakosainak egy része kicserélődött, s ebből kifolyólag Zilah arculata más, mint 1950-ben volt. Nem érdektelen közelebbről megvizsgálni, hova mentek a zilahiak, és honnan pótlódott az elvándoroltak száma. Mint ismeretes, a városi munkaerő igényesebb és képzetesebb, mint a falun található. Ebből következik, hogy az iparilag fejlett nagyvárosokban igen sok zilahi helyezkedett el, hiszen a város csak egy kis részük igényét elégíthette ki a jövedelem és más feltételek szempontjából. Ugyanakkor az elköltözöttek helyébe a környező falvakból számos család telepedett be, részben biztosítva az állandóan fejlődő helyiipar munkaerőszükségletét. Sokan helyezkedtek el mint kisegítő személyzet különböző intézményeknél, s elég nagyszámú értelmiségi és tisztviselő jött Zilahra az ország szinte minden részéből. E kétirányú vándorlás jelentőségére utalni fogunk a következőkben is.

Feltehető a kérdés: milyen mértékben adott munkát Zilah a városok felé áramló munkaerőfőlöslégnek. Még most is sok ezer volt földműves messze földön keres munkaalalmat, tehát a Szilágytság falvaiban levő munkaerő foglalkoztatása a megye városaiban még most sem teljesen kielégítő. Amint az 1969-es *Anuarul Statistic* is kimutatja, húsz év alatt Szilágy megye lakossága nem egészen 10%-kal nőtt, noha egyes megyék lélekszáma ugyanazon időszakban 25—30%-os gyarapodást is kimutatott. Figyelemre méltó az is, hogy Szilágy megyében a városi lakosok száma országos viszonylatban a legkisebb, valamivel több, mint 20%, s ezeknek csak 36%-a zilahi lakos.

Érdekes tanulságokat lehet levonni a természetes szaporulat alakulásából is. Ha az 1950—1956-os években a helyzet még nagy vonalakban kielégítő, a következő évtizedben — 1966-ig — állandó csökkenést mutat. Az okot a születések számának állandó csökkenésében kell keresnünk. Ezzel szemben 1967-től 100%-kal emelkedik az újszülöttek száma, ami megfelel az országos viszonylatban észlelt tendenciának. Ebből következik, hogy a jövőben a természetes szaporulat hozzájárulása a lakosság számának növekedéséhez jelentős lesz, noha valószínűleg a beköltözésekből eredő növekedés azt lényegesen meg fogja haladni.

Életkor

Az 1966-os népszámlálás adatai alapján összeállított kor-piramis, melyhez néhány frissebb adatot is csatolunk, elegendő lesz bizonyos következtetések levonásához:



Amint a grafikon is mutatja, a lakosság kor szerinti megoszlása normális 10—70 évig. Szembeötlő azonban, hogy a 40—50 év körüliek száma majdnem ugyanannyi, mint a 10 év alattiaké, ez pedig meggondolkoztató. Előbb szoltunk már a születések számának jelentős növekedéséről az utóbbi két évben. Így javul majd a helyzet ebből a szempontból is. De a megelőző időszakban tapasztalt negatív jelenség éreztetni fogja hatását még évek múlva is, hiszen úgyszólván minden foglalkozási ágban egyre több munkaerőre van szükség. Talán túlzás volna — különösen napjainkban — a város elöregedéséről beszélni. E folyamatot tagadni mégsem lehet, különösen az 1956—1966-os időszakban.

A növekedés jelenségei

Az előbbieken foglalkoztunk a természetes szaporulat és az elvándorlás jelenségével. Mivel most a lakosság korát elemezzük, ki kell egészítenünk az elmondottakat még néhány megállapítással. Így például okvetlen fel kell hívnunk a figyelmet a megyésítés előtti helyzetre, amikor általában a fiatal munkaerő más városokban keresett elhelyezkedést, viszont az érkező pótlás nem volt mindig 20—30 éves. Ugyanakkor nem érdektelen foglalkoznunk avval sem, hogy mi okozta a születések számának érezhető csökkenését 1956—1966 között. A rendelkezésünkre álló

adatok szerint a válások aránylag nagy száma. Az azóta eltelt négy esztendőben viszont mintegy hatszor kevesebb válás volt, ami kétségtelen öröndetes, de még nem oldotta meg a házasságok életképességének bonyolult kérdését. Természetesen a 3—4 gyermekes családok számának növekedése már maga is lényegesen erősíti a férj és feleség közötti kapcsolatok elmélyülését, növeli felelősségérzetüket, csökkenti a válások számát. A törvényesen elváltakon kívül vannak „különélők“, akik sokszor meg sem kísérlik a házasság törvényes felbontását.

Érdemes felfigyelnünk arra, hogy az 1966-os lakterület-felmérés alkalmával 625 családnak nem volt külön lakása, hanem más családokkal élt együtt. Városi viszonylatban négy évvel ezelőtt egy családra 1,2 szoba jutott, s ugyanakkor a lakásalap egyenlőtlen elosztásáról is tudomást szereztünk, tehát sok családnak még ennyi sem volt. Vajon mindez befolyásolta-e a házasságok életképességét? Minden bizonnyal, hiszen a normális családi élet megfelelő lakás és általában kielégítő anyagi feltételek nélkül nehezen képzelhető el. Ebből pedig a legfontosabb családi kérdésekben való önálló döntés jelentős korlátozása következik, az idegen beavatkozás viszont többnyire károsan befolyásolja a házastársak kapcsolatának alakulását. Mindez elsősorban a fiatal házásokra vonatkozik, akik rendszerint valamelyik szülő lakásába költöznek, s ilyenformán egy házasság két lakásproblémát vet fel.

A meggyésítés után a lakásalap 23%-kal nőtt. Noha a lakások egy részét az újonnan jöttek számára utalták ki, mégis sikerült érezhetően csökkenteni a saját lakással nem rendelkező családok számát. Zilahon az elkövetkező 2—3 évben további jelentős változások várhatók e téren is, hiszen az építkezések üteme gyorsul.

Az utóbbi 2—3 évben több intézkedés történt napközi otthonok létesítésére, ami szintén hozzájárul a családi élet erősödéséhez. Ilyen intézkedésekre ezentúl is szükség lesz, hiszen egyre emelkedik a női alkalmazottak száma a társadalmi élet minden területén.

Megoszlás nemek és foglalkozás szerint

Véleményünk szerint a nemek megoszlásának tanulmányozása érdekes következtetések levonását teszi lehetővé. Bizonyításra elegendő, ha a legutóbbi 15 év adatait vesszük figyelembe:

	Évek	1956	1966	1969
		%	%	%
Megoszlás				
Férfiak		49	51	51
Nők		51	49	49

Adataink szerint már 1960-ban a férfiak száma meghaladja a nőkéét. Sokat gondolkoztunk azon, vajon mi lehet ennek az oka? Miért fordítottja ez az arány a megyeinek vagy éppen az országosnak? Elég nehéz erre pontos választ adni, de az ok a legnagyobb valószínűség szerint a bevándorlás bizonyos sajátosságaiban

kereshető. Ez utóbbi pedig talán leginkább a lakáskérdéssel áll szoros összefüggésben. Pontosabban arról lehet szó, hogy sok férfi csak bizonyos idő elteltével hozza el családját új munkahelyére.

Néhány évvel ezelőtt voltak még olyanok, akik Zilahot tipikus földműves-városnak tartották. Természetesen a földművelés mindig is fontos szerepet játszott a város gazdasági életében, de ebből még nem következik, hogy fenntartás nélkül el kell fogadnunk ezt az álláspontot. Erre utal a következő táblázat, mely a lakosság foglalkozás szerinti megoszlását tükrözi 1969 végén (%-ban).

Ipar	Építés	Földművelés	Szállítás	Áruforgalom	Városgazdálkodás	Tanügy	Egészségügy	Közigazgatás	Egyéb
34	14,6	10,0	8,0	11,3	5,6	5,2	4,3	6,0	1,0

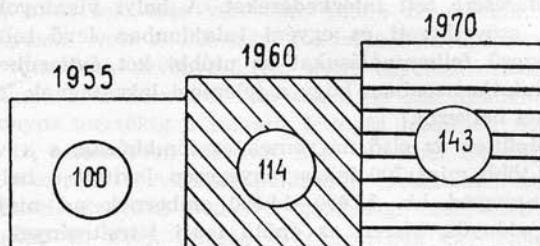
Ezek az adatok a város területén élő munkaerő megoszlására vonatkoznak, beleértve a Zilahhoz tartozó két falut is. Innen ered a földművelésben elfoglaltak aránylag nagy száma. Azt is meg kell mondanunk, hogy az építőipar munkaereje nagyrészt ingázó, de más szektorokban ez utóbbiak száma még nem nagy.

A lakosság foglalkozását tekintve Zilah tehát nem földműves-város. Adataink szerint nem volt az néhány évvel, sőt évtizeddel ezelőtt sem. A zilahi iparos, tisztviselő, kereskedő, értelmiségi vagy éppen fuvaros földműveléssel is foglalkozott, illetve jövedelme egy része innen is eredt. Az idősebb zilahiak még emlékeznek a „napszámos-piacra“, ahol az év bizonyos hónapjaiban a környező falvak munkakerőfőlésege kínálta fel munkaerejét. Nemcsak a nagyobb, hanem az apróbb gazdaságok is éltek a lehetőséggel, s fizetett munkaerőt alkalmaztak hosszabb vagy rövidebb ideig. 1950 után pedig az ipari termelés viszonylagos fejlődése még inkább kivonta a zilahi gazdákat ebből a szektorból. Ezért senkit se tévesszen meg például a termelőszövetkezetbe lépett gazdaságok aránylag nagy száma. Innen ered, hogy már 1962-ben, a közös gazdálkodás első évében, a szükséges munkaerő döntő többségét a Zilahhoz tartozó két falu biztosította.

Véleményünk szerint jellemző Zilah mai helyzetére az építők számának ugrászerű növekedése az elmúlt 2—3 évben. Az 1950—1967-es időszakban ezek száma még elenyésző, most viszont az ipar után a legjelentősebb ága városunk gazdasági életének. Ez természetes is, hiszen 1969-ben a beruházási alap az 1960-asnak több mint 63-szorosa. Ezért egyre nagyobb szükség lesz a megyei viszonylatban létező munkaerőfelesleg jobb felhasználására, mert azt a város még nem képes biztosítani.

A megyésítés előtt Zilahon nem volt sem építész-, sem gépészmérnök. Kevesen voltak a technikusok is. Azóta változott ugyan a helyzet, de a szükségletet nem lehetett még kielégíteni. Ezután várható a városunkba irányított mérnökök, technikusok és szakmunkások számának állandó növekedése. Ez viszont még nem jelenti a kérdés teljes megoldását, hiszen e szakemberek egy része nem szándékszik végleg Zilahon megtelepedni. Éppen ezért figyelembe kell venni a helyi adottságok kihasználásának lehetőségét, s itt elsősorban a fiatalság felkészítésére gondolok. Erre utal a város különböző iskoláiban tanuló fiatalok egyre növekvő száma.

A tanulók számának növekedése %-ban



Itt említjük meg, hogy az 1969—1970-es tanévben a zilahi általános és közép-fokú iskoláknak 3318 tanulója volt. Ezeknek körülbelül 33%-a magyar tannyelvű osztályokba járt. A megyésítés előtt a szakemberképzés nem volt kielégítő, hiszen a szakiskola végzett növendékei kivételével egyik iskola sem adott mesterséget az ifjúságnak. Azóta két szaklíceum alakult, s lényegesen emelkedni fog a szakiskola növendékeinek száma is.

Érdekes és hasznos következtetések adódnak, ha a városunkból elköltözötteknek a megyésítés után történt visszatérését elemezzük. A visszatértek száma nem nagy. Ez elsősorban a szakemberekre vonatkozik, akikre természetesen mindenféle nagy szükség van. Másrészt az évekkel ezelőtt elköltözöttek általában nem hajlandók felcserélni a nagyvárost a kisvárossal, még ha szülővárosukról van is szó.

Az elmúlt húsz esztendő ennek ellenére a zilahi értelmiség számának állandó növekedését jelentette. A tanerők csoportja a legnépesebb: csak az utóbbi tíz évben 30%-kal gyarapodott. 1969-ben 100%-kal több az orvos, mint 1960-ban volt. Állandóan emelkedett a jogászok, közigazdászok és részben a tisztviselők száma.

Mint ismeretes, húsz évvel ezelőtt nem volt ipar Zilahon, hacsak nem vesszük figyelembe az akkori néhány műhelyt és a téglagyárat. Azóta viszont a helyi ipar hatalmasat fejlődött, sok száz családnak biztosít megélhetési lehetőséget. A múlt év végén majdnem négyszer annyit termelt, mint 1960-ban, a fafeldolgozó részleg pedig hétszer haladja meg a tíz évvel ezelőtti szintet. Mindez természetesen nagymértékben javította a termelésben elfoglaltak arányát más szektorokkal szemben. 1969-ben a fizetéssel alkalmazottak 71%-a volt munkás, s döntő többségben a termelési folyamatban aktívan részt vevők vannak. Ha pedig figyelembe vesszük a mezőgazdaságban, kisiparban és szállításban dolgozók számát is, akkor ez az arány még kedvezőbb. A következő 2—3 évben üzembe lépő vállalatok növelni fogják Zilah hozzájárulását a nemzeti jövedelem létrehozásához.

Lakosság-sűrűség

Zilahon a beépítendő területet nem használták ki gazdaságosan 1950 előtt, s a helyzet nem kielégítő most sem. E tekintetben a fejlettebb városokhoz viszonyítva a legutóbbi évekig a városban alig tettek valamit. Ebből kifolyólag Zilah tipikus kisváros, szinte sehol nincs egy-kétemeletes épület a központ kivételével, s

a házak körül gyakori az aránylag nagy udvar és kert. A város elhelyezkedésének sajátossága, hogy a belterület jó részét dombok szelik át, ami érezhetően befolyásolja a város rendezésére tett intézkedéseket. A helyi viszonyok egy másik sajátossága az állami, szövetkezeti és egyéni tulajdonban levő telkek fekvése, mely szintén gátolta ésszerű felhasználásukat az utóbbi két évtizedben. Egy hozzávetőleges számítás kimutatja azonban, hogy a jelenlegi lakosságnak legalább kétszeresét kényelmesen el lehet helyezni.

1968 után felépültek az első négyemeletes tömbházak, s a város északi részében már elkészült több mint 700 lakás lényegesen javított a helyzeten. Az 1973-ra elkészülő Bärnuju-negyed kb. 12 000—14 000 embernek ad majd modern lakást. Telepítése nagyon előnyös, hiszen az épülő ipari létesítmények közvetlen közelében van. Hogy mit jelent az 1968-ban megindult nagyarányú építkezés, azt mindennél jobban szemlélteti a következő statisztikai adat: csak az említett negyedben építendő lakások száma az 1966-ban létező alap kb. 60%-át teszi ki.

Feltehető a kérdés: szó lehet néhány év múlva egy ó és egy új városról? A válasz erre csak az, hogy bizonyos mértékben: igen. Minden valószínűség szerint figyelembe fogják azonban venni a város központi részének korszerűsítését is. Ezt a meglévő vagy éppen épülő víz-, csatorna-, villany-, telefon-, út-, és központifűtési-hálózat gazdaságos kihasználása és a belterület ésszerű kihasználása egyaránt megkívánja. A szükséges intézkedések foganatosításakor véleményünk szerint nemcsak a lebontásokkal járó önköltség-emelkedést kell figyelembe venni, hanem az új negyedek kialakításakor elkerülhetetlen beruházások nagyságát is. Ehhez hozzáadódik a gazdasági körforgásból kivont megművelhető terület terméshozama, ami ily módon végleg elvész.

Mint a következő táblázat mutatja, nemcsak egy új szükségszerűségről van szó, hanem a lemaradás felszámolásáról is:

Alap	Időszak	1960—1963	1964—1967	1968—1969
Állami lakások		78	38	682
Magánlakások		146	113	68

Az adatok helyes értelmezése céljából meg kell jegyeznünk, hogy a tulajdonképpeni városban 1964—1967 között a magánalpból épült lakások száma alig 15—20%-a a feltüntetett mennyiségnek, ami az üres telkek hiányára és a belső-ségben megszabott építési rendszer bizonyos gyengeségeire vall. Nem kielégítőek a magánalpból történő építkezések az 1968—1969-es időszakban sem, ez pedig a helyi állami szervek munkájának egyik fogyatékosága.

Mindent egybevetve kitűnik, hogy a népsűrűség kérdésének helyes megoldása sok, nemegyszer bonyolult feladat elé állítja a közigazgatást: sokszor egyik vagy másik tényező egymással ellentétes következtetések levonásához vezet. Ez pedig szükségessé teszi alapos tanulmányozásukat.

Népességalakulás és társadalmi tudat

Az elmúlt húsz évben bekövetkezett változások érezhetően befolyásolták az emberek gondolkodásmódját. Idevágóan számolnunk kell azzal az örökséggel, amely az előbbi időszakból maradt ránk, hiszen csak ilyenformán kapunk tiszta képet a

társadalmi tudat alakulásáról. Kezdjük talán azzal, hogy húsz évvel ezelőtt Zilahot még alig csapta meg a megújulás szele, s egészen 1968-ig a fejlődés üteme lényegesen lassabb volt, mint sok más városban. Innen következik, hogy a kisvárosi életmód nagy befolyással volt a lakosság gondolkodásmódjának alakulására, s a pozitív befolyások lassabban érvényesültek, mint egyebütt. Hosszú évtizedek, sőt évszázadok alatt kialakult életformáról van szó, mely sok mindenben elősegítette és ösztönzi ma is bizonyos mértékig a maradi felfogás létezését. Az új, még ha előnyei nyilvánvalóak is, nehezebben tör utat, s az e célból tett lépések nem mindig járnak számottevő sikerrel. Itt vannak például a „házacskám-kertecském-tyúkocskám-szőlőcském“ fétisei. Ezekben nemcsak gazdasági célkitűzéseket kell látnunk, hanem eszményképeket is. Férj, feleség és gyermekek egy életen át, állandó és fásztó kétműszakos munka nyomán kialakítanak egy kis „világmindenséget“, melyen túl alig terjed az érdeklődés köre. Ebben kell keresnünk az ún. kispolgári felfogás egyik indítóokát. Azt viszont már kevesebben kutatják, lehetett-e egyáltalán az adott feltételek között másként berendezkedni egy erdélyi kisvárosban?

Véleményem szerint hibát követnek el azok, akik ebben az életmódban és felfogásban csak a negatívumot veszik észre. Van ezekben értékes elem, melyet figyelembe kell vennünk például a városgazdálkodás minden területén, beleértve a lakáskérdés megoldására tett számos intézkedést.

Mi, zilahiak, nemegyszer olvasunk — néha pirulva, néha fejszóválva — rólunk írt indokolt vagy alig indokolt bírálatokat, melyek általában a vaskalapos kispolgárt ostorozzák. Gyakran érezzük szükségét a helyreigazításnak, hiszen igazságtalan csak a furcsaságokat, a maradiságot látni. Véleményünk szerint tiszteletet érdemel a jelen és a múlt nemzedékeinek sokszor mostoha körülmények között végzett városépítő munkája. Egy részben öntudatos, részben ösztönös erőfeszítésről van szó, mely Zilahot a megye legnagyobb városává fejlesztette. Nem nagy ez az örökség, de lehetővé tette napjaink változásait.

Az elmondottakhoz szinte szervesen kapcsolódik a társadalmi tudat egy másik jellegzetessége: a költözködők vagy a költözni akarók életfelfogásának kérdése, mely talán elsősorban értelmiségi- vagy éppen tisztviselő-betegség. E felfogást a zilahi állapotok arisztokratikus lenézése jellemzi, a sóvárgás a nagyváros után. Évtizedek óta nagyon sokan zilahi tartózkodásukat ideiglenesnek tartották, és — sajnos — ez jellemezte munkájukat is. Innen eredtek a város jövőjét kétségbe vonó „elméletek“, s nemegyszer az „utánam az özönvíz“-felfogás. Amikor aztán a terv sikerült, s a volt zilahi felért — ahogy a népdal mondja — a „kolozsvári dombra“ (lehetett szó bukaresti, nagyváradi vagy éppen nagybányai dombról is), akkor mi sem volt nagyobb élvezet, mint a nyári szabadság alkalmával beszámolni az ittmaradt rokonságnak a legfrissebb nagyvárosi pletykákról, s lóhátról bírálni az itteni „kőkorszakbeli“ állapotokat.

A város fejlődési lehetőségébe vetett hit hiánya károsan befolyásolta, sokszor késleltette sürgős társadalmi kérdések megoldását. Ez pedig nemcsak az elköltözötteket jellemezte. Volt Zilahon is éppen elég híve e felfogásnak. Ennek okát a végbemenő változások alapos ismeretének hiányában és egy jó adag kényelmes-ségben kell keresnünk. Jellemző például, hogy sokan minden fenntartás nélkül magukévá tették a nem Zilahon kidolgozott és a város lakosságának jövőbeni csökkenésére vonatkozó elméletet, noha azt a gyakorlat egyáltalán nem igazolta.

Az elmúlt húsz esztendő egy másik jellemvonása a földművesek városra költözése volt. Ez pedig nem gyengítette a kispolgári felfogást, hanem bizonyos mértékben hozzájárult megmaradásához. A beköltözött falusi igyekszik városon is folytatni megszokott életmódját, amelyet a helyi adottságok egyáltalán nem zártak ki.

Ezzel magyarázható a sok ház- és telekvétel, s gyakran a tömbházak árnyékában meghúzódó tyúkhetrec vagy disznóól. Ugyancsak ebbe a kategóriába tartozik a családház-építők jelentős százaléka az új negyedben.

A volt földműves és felesége gyakran látható a heti- és nagyvásáron, amint mérlegeli a kereslet és kínálat befolyásolta áringadozást, számolgatva, mit nyerne, ha ezt vagy amaz termelne. Ugyanakkor észre kell venni, hogy a beköltözők gyakran magukkal hozzák az együvé tartozás szellemét, aktív részesei a közügyek intézésének, szívesen segítenek embertársaiknak.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a város bizonyos szempontból negatívan is befolyásolja a beköltözőket, főleg a fiatalokat. Az új életkörülményekhez való alkalmazkodás nem megy mindig simán, ezért ezt sem lehet teljesen a véletlenre bízni.

Húsz esztendő alatt városunkban jelentős munkásréteg alakult ki. Ez pedig fontos tényező volt az új gondolkodásmód kialakításában. A zilahi munkásság aktív tényezője társadalmi életünknek. Ha ma családok százainak sikerült biztosítani megélhetési lehetőséget a fafeldolgozó iparban, az elsősorban a zilahi munkások áldozatos munkájának eredménye. Ez csak egyetlen példa. A gyári termelést jellemző fegyelem, kollektív munka, közös érdek nap mint nap tapasztalt valósága lassan-lassan átalakítja a volt kisiparos-földműves világszemléletét. Ez idő kérdése, tehát minden tekintetben figyelembe kell vennünk. Tény viszont az is, hogy ezt a folyamatot sem szabad csak az időre bízni.

A laksűrűség növekedése az építkezések ütemének gyorsulása folytán magával hozza a zilahi életmód közeledését a nagyobb városokéhoz. Mivel előreláthatólag még egy ideig a régi negyedekben a változások aránylag nem lesznek nagyok, e folyamat jelentőségét nem túlozhatjuk el.

Noha az emberek tudatában végbemenő változások objektív jellegűek, mégis, a gyakorlatban nagyon fontos számba venni az oktatás, nevelés, művelődés hatását. Szó volt már arról, hogy főleg a fiatalok legjobban képzett része más városokban helyezkedett el. Lehetetlen észre nem venni e tényező hatását a társadalmi tudat alakulására, ha szóvá tesszük, hogy a város általános és középfokú iskoláiból a fiatalok ezrei kerültek ki az utóbbi két évtizedben, s az érettségizettek százaai lettek egyetemi hallgatók. Ezek közül visszatérni csak kevés tudott vagy akart. Most viszont a körülmények sokkal kedvezőbbek, tehát el kellene érünk, hogy a zilahi, illetve szilágysági végzettek *itt telepedjenek le*. Ez pedig a gazdasági és szellemi élet gyors fejlődésének egyik feltétele.

A város szellemi életére vonatkozó adatok bizonyítják, hogy a művelődési házban kifejtett munka távról sem elégséges, s ugyanazt kell mondanunk a városi könyvtár munkájáról. A nézők, illetve olvasók száma lényegesen kisebb, mint évekkel ezelőtt, noha az anyagi feltételeket évről évre javítottuk. A rádióelőfizetők száma jelentősen csökkent az utóbbi évben. Ezzel szemben 1969-ben több mint háromszor annyi televízió-tulajdonos volt Zilahon, mint 4 évvel ezelőtt. A mozilátogatók száma nem mutat látványos növekedést.

A város lakosságának kulturális érdeklődését szemlélteti például, hogy a tavaly novemberi adatok szerint 1476-an fizettek elő magyar nyelvű újságra, folyóiratra. Így például az *Előrének* 590, az *Igazságnak* 148, a *Brassói Lapoknak* 29, a *Korunknak* 18, az *Utunknak* 62 előfizetője volt.

A művelődési ház tevékenysége elég szerény keretekben folyik. Hiányzik a város lakosságának igényeit alaposan ismerő, tapasztalt szakember. Időközönként előadást tart a városban egy-egy nagyvárosi színház és opera. Többnyire kolozsvári, nagyváradi, nagybányai vagy marosvásárhelyi színészek látogatnak el Zilahra. Nem-

rég szerződést kötöttek a kolozsvári Állami Magyar Színházzal, amely havonta egy-két előadást vállalt ebben az évadban. A színházi előadások nézőinek száma azonban nem mindig kielégítő, különösen, amikor történetesen nem a *Csárdáskirálynő* van műsoron.

Az egyre emelkedő életszínvonal magával hozta a „házimozit“, amely egyre több család kulturális igényeit elégíti ki, legalábbis majdnem teljesen. Ez pedig baj. Másrészt pedig szeretjük a könnyű, pihentető műsorokat, s azokat gombnyomással rendeljük meg a tévé képernyőjén. A város kulturális vezetőinek alkalmazkodniuk kell a változott körülményekhez, ma már nem lehet úgy dolgozni, mint mondjuk két évtizeddel ezelőtt. Mások az emberek, más a társadalom.

*

A múlt év júniusában volt 600 éve annak, hogy Zilah város lett. Küzdelmes, viszontagságokkal teli hat évszázad volt ez, s nemegyszer vált kérdésessé további fennmaradása, nemegyszer volt napirenden a környező falvak szintjére süllyedés veszélye. Ha napjainkat Zilah mint fejlődő város érte meg, az kétségtelenül nemcsak a ma élők érdeme, hanem elődeinké is. Most, amikor örömmel követjük városunk gyors fejlődését, ebben elsősorban pártunk tudományos, előrelátó politikájának kifejezését látjuk. Államunk egyre nagyobb támogatásával városunk és megyénk rövid időn belül eléri a fejlettebb országrészek színvonalát, s ennek előmozdításában a lakosságnak is nagy szerep jut.

Kerekes Tibor



Papp Gábor linómetszete